

BUITEN

25^E JAARGANG N^O. 9

ZATERDAG 28 FEBRUARI 1931

Foto Leo Hansen

FÆROSKE MEISJES IN NATIONALE KLEEDERDRACHT

Redactrice: RO VAN OVEN

INHOUD:

- DE APPELBOOM, DOOR JOHN GALSWORTHY (8) . . . BLZ. 98
 DE FAROER. III VOLKS- EN VOLKSCULTUUR. (TYPE, KLEEDING, WONING, ZANG EN DANS (GEÏLL.)), DOOR F. WASCHNIUS . . . . . BLZ. 97, 100—102
 VAN TULPEN, HYACINTHEN EN NARCISSEN (GEÏLL.), DOOR RO VAN OVEN . . . . . BLZ. 102—104, 108
 DE TABAKSCULTUUR OP SUMATRA (GEÏLL.), DOOR H. SCHMIDT . . . . . BLZ. 104—106
 HAMELN, DE RATTENVANGERSTAD (GEÏLL.), DOOR HELENE MULLER MASSIS . . . . . BLZ. 106—108
 DE SCHRIK DER ZEE-HOLEN, DOOR CHARLES G. D. ROBERTS (6) . . . . . BLZ. 108

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS

Men gelieve alles wat de Redactie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Redactrice Mw. Ro van Oven, Emmastr. 15, Amsterdam, stukken voor de Administratie aan de Uitgevers N.V. Scheltema & Holkema's Boekhandel en Uitgevers-Mij., Rokin 74—76, Amsterdam, Met de toevoeging: „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht, oek achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Nieuw verschenen nummers 25 ets., oudere 50 ets.

DE APPELBOOM

8) DOOR JOHN GALSWORTHY

ZIJ sprak snel:
 „Dat zou ik niet kunnen verdragen. Wat zou het doel van het leven anders zijn?”

Kijkend naar het fronsen dier fraaie, schuine wenkbrauwen, zei Ashurst:

„Ik hecht geen waarde aan het gelooven in dingen alleen omdat men het zoo wenscht”.

„Maar waarom zou men wenschen nogmaals te leven, als men dit toch niet zal doen?”

En zij keek hem vlak in het gelaat.

Hij wilde haar niet kwetsen, maar een neiging om de meerdere te zijn deed hem zeggen:

„Zoolang men leeft, wil men natuurlijk altijd blijven leven; dat is een deel van het leven zelf. Maar waarschijnlijk is het niet meer dan dat”.

„Geloof je dan heelemaal niet in den Bijbel?”

Ashurst dacht: „Nu zal ik haar werkelijk grieven!”

„Ik geloof in de Bergrede, omdat die schoon en goed is voor alle tijden”.

En plotseling hoorde hij weer in zijn geest het gebed van Megan, zooals de kleine Nick het had oververteld: „God zegene ons allen en Mr. Ashes!” Wie anders zou ooit voor hem bidden, zooals zij, die op dit oogenblik zeker wachtte — wachtte om hem de laan te zien oploopen. En plotseling dacht hij: „Wat ben ik toch een schurk!”

Dien heelen avond drong die gedachte zich telkens aan hem op; doch, zooals dat meer gaat, telkens minder krachtig, tot het hem als iets heel gewoons voorkwam een schurk te zijn. En — vreemd genoeg! — hij wist niet of hij een schurk zou zijn als hij wel naar Megan terugging, of als hij dat niet deed.

Zij deden kaartspelletjes tot de kinderen naar bed werden gestuurd; toen ging Stella aan de piano zitten. Van de vensterbank, waar het bijna donker was, keek Ashurst naar Stella in

het licht der kaarsen — naar dat blonde hoofd op den slanken, blanken hals, dat bewoog met de beweging der handen. Zij speelde korrekt, maar zonder veel uitdrukking; doch zij vormde een prachtig schilderij, in dien zachten gulden schijn die haar omgaf als een soort van engelen-atmosfeer. Wie kon hartstochtelijke gedachten koesteren, of wilde verlangens, in tegenwoordigheid van dit deinend, in 't wit gekleede meisje met het engelenkopje? Zij speelde een stuk van Schumann: „Warum?” Toen haalde Halliday een fluit voor den dag en de betoovering was verbroken. Daarna overreedden ze Ashurst om te zingen, waarbij Stella hem begeleidde tot in het midden van „Ich grolle nicht” twee in blauwe huisjaponnetjes gehulde kleine schepseltjes naar binnen slopen en probeerden zich achter de piano te verbergen. De avond eindigde in verwarring en wat Sabina noemde „een fijne pan”.

Dien nacht sliep Ashurst bijna heelemaal niet. Hij dacht na, te veel misschien en woelde rond. De intense huiselijke intimiteit dier twee laatste dagen, de kracht van die Halliday atmosfeer, scheen hem te omgeven en deed de boerderij en Megan — zelfs Megan! — onwerkelijk schijnen. Had hij haar inderdaad het hof gemaakt — werkelijk beloofd haar mee te nemen om met hem samen te wonen? Hij moest betooverd zijn geweest door de lente, den nacht, den appelbloesem! Deze lente-waanzin kon slechts tot hun beider verderf leiden! Het idee, dat hij haar tot zijn maitresse zou maken — dat eenvoudige kind van nog geen achttien jaar — vervulde hem nu met een soort van afgrijzen, ofschoon het zijn bloed nog prikkelde en voortjoeg. Hij mompelde: „Het is vreeselijk wat ik gedaan heb — vreeselijk!” En het geluid van Schumann's muziek vermengde zich met zijn koortsige gedachten en hij zag Stella's gestalte weer: koel, blank, in het wit gekleed met dien vreemden, engelachtigen glans om haar heen. „Ik moet gek geweest zijn — gek!” dacht hij. „Wat heeft mij bezielde? Arme kleine Megan! „God zegene ons allen en Mr. Ashes!” Ik wil bij u zijn — alleen maar bij u zijn!” En het gelaat in de kussens gedrukt, snikte hij het uit. Niet teruggaan was vreeselijk! Wel teruggaan — nog vreeselijker!

Emoties verliezen — wanneer men nog jong is en er ten volle uiting aan heeft gegeven — hun martelende kracht En hij viel in slaap met de gedachte: „Wat was het eigenlijk — een paar kussen — in een maand weer vergeten!”

Den volgenden ochtend inde hij zijn chèque, maar meed den winkel met het duif-grijze costuum als de pest; in plaats daarvan kocht hij eenige toilet-artikelen voor zichzelf. Den heelen dag bracht hij door in een eigenaardige stemming, een soort van boosheid op zichzelf. In plaats van het verlangen der twee vorige dagen, voelde hij een leegte — al het vuur van zijn hartstocht verdwenen, als gedooft door de uitbarsting van tranen. Na de thee legde Stella een boek naast hem neer en vroeg aarzelend:

„Heb je dat wel eens gelezen, Frank?”

Het was Farrar's „Leven van Christus”. Ashurst glimlachte. Haar bezorgdheid voor zijn zieleheil vond hij komisch, doch ontroerend. Ook aanstekelijk, want hij voelde den wensch in zich opkomen om zich te rechtvaardigen, wellicht haar te bekeeren. En 's avonds, toen de kinderen en Halliday bezig waren hun garnalen-netten te herstellen, zei hij:

„Voor zoover ik kan zien, ligt de gedachte aan belooning steeds achter de orthodoxe religie verscholen — wat het oplevert om braaf te zijn; een soort van vragen om weldaden. Ik geloof dat de grondoorzaak vrees is”.

Zij zat op den divan platte knopen in een eind touw te leggen. Snel keek ze omhoog.

„Ik geloof dat het dieper ligt”.

Weer voelde Ashurst den wensch in zich opkomen haar tot zijn zienswijze te bekeeren.

„Dat denk je” zei hij; „maar het diepst in ons leeft de eisch van het „quid pro quo”! Het is een heele toer daaraan te ontkomen!”

„Ik geloof niet, dat ik je begrijp”.

Hij bleef volhouden:

„Denk maar eens na of de godsdienstigste menschen niet diegenen zijn, die gevoelen dat het leven ze niet heeft geschonken wat zij behoeven. Ik geloof in goed zijn omdat dit op zichzelf iets goeds is”.

„Dus je gelooft in ieder geval in goed zijn?”

Wat zag ze er nu lief uit — het was gemakkelijk goed te zijn zoolang men bij haar was. En hij knikte en zei:

„Leer mij ook eens zoo'n knoop maken”.

En terwijl haar vingers de zijne raakten bij het hanteeren van het eindje touw, voelde hij zich gekalmeerd en gelukkig. En toen hij naar bed ging bepaalde hij opzettelijk zijn gedachten bij haar en hulde zich in haar zachten, koel-zusterlijken glans als in een beschermenden mantel.

Voor den volgenden dag hadden zij afgesproken per trein naar Totnes te gaan en te picnicken op Berry Pomeroy Castle. Nog steeds in die gewilde vergetelheid voor het verleden nam hij zijn plaats in het rijtuig in naast Halliday, met zijn rug naar de paarden. En toen, bij den strandboulevard, dicht bij het station, voelde hij hoe plotseling zijn keel als dichtgeknepen werd. Megan — Megan zelf! — liep op het plankier met haar oude rok en blouse en haar Schotsche muts en keek op in de gezichten der voorbijgangers. Onwillekeurig hief hij zijn hand op om zijn gelaat te verbergen en deed toen alsof hij een stofje uit zijn oog moest wrijven; maar tusschen zijn vingers door kon hij haar nog zien; hoe zij daar liep, niet met haar gewonen vrijen, flinken stap, maar aarzelend, als verloren, meelijwekkend — als een klein hondje, dat zijn baas kwijt is en niet weet of het vooruit of terug moet loopen — niet weet waarheen zich te wenden. Hoe was zij zoo hier gekomen? — welke reden had zij verzonnen om weg te komen? — wat hoopte zij ermee te bereiken? Maar met iedere wenteling van de wielen die hem verder van haar weg droegen, kwam zijn hart in opstand en spoorde hem aan het rijtuig te laten stilstaan, er uit te springen en naar haar toe te gaan! Toen de landauer den hoek naar het station omsloeg, kon hij het niet langer uithouden, opende de deur en mompelde: „Ik heb iets vergeten! Gaan jelui maar door — wacht niet op mij! Ik kom bij jelui met den volgenden trein!” Hij sprong uit het rijtuig, wankelde, draaide snel om en liep weg, terwijl het rijtuig met de verbaasde Hallidays voortrolde.

Van dien hoek kon hij Megan nog net zien, maar nu al ver weg. Eerst liep hij eventjes hard, toen beheerschte hij zich en stapte langzaam voort. Met elken stap, die hem dichterbij haar en verder van de Hallidays bracht, vertraagde hij zijn tred. Wat was er veranderd door dit zien van haar? In welk opzicht zou het naar haar toe gaan en al wat het gevolg daarvan was, hierdoor minder afkeurenswaardig worden? Want hij kon zichzelf niet langer bedriegen — sinds hij met de Halliday's in aanraking was gekomen, was het hem duidelijk geworden, dat hij niet met Megan zou trouwen. Het zou slechts een wilde liefdesroes zijn, een onrustige, beroepvolle, moeilijke tijd — en dan — wel, dan zou hij er genoeg van krijgen, juist omdat zij hem alles had geschonken, omdat zij zoo eenvoudig was, zoo vertrouwend, zoo onschuldig, zoo frisch. En frischheid — slijt af! Het kleine vlekje kleur, haar Schotsche muts, bewoog zich ver voor hem uit, terwijl zij opkeek in ieder gezicht en naar alle vensters. Zou eenig mensch ooit zoo een wreed oogenblik doorleefd hebben? Wat hij ook deed, zou hij zich als een bruut voelen. En hij uitte een kermenden kreet, die een kindermisje deed schrikken en hem aanstaren. Hoogst waarschijnlijk had Megan nog nooit in haar leven de zee gezien en zelfs in haar smart kon zij geen weerstand bieden aan dit schouwspel. „Ja — ze heeft nog niets gezien”, dacht hij; „alles ligt nog vóór haar. En ter wille van enkele weken van hartstocht, zou ik haar leven vernietigen. Ik wou me liever ophangen dan dat te doen!” En plotseling was het hem als zag hij Stella's kalme oogen in de zijne kijken, het golven van haar zijdezacht haar op haar voorhoofd, bewogen door den wind. Och! het zou waanzin zijn, het zou beteekenen alles offeren waarvoor hij eerbied had, ook de eerbied voor zichzelf. Hij keerde om en liep snel naar het station. Doch de herinnering aan dat arme, dolende schepseltje, die angstige oogen, die iederen voorbijganger bekeken, pakte hem weer te hevig en opnieuw sloeg hij de richting naar de kust in. De muts was niet meer te zien; die kleine kleur-vlek was verloren gegaan in de massa der middag-wandelaars. En voortgedreven door zijn hartstochtelijk verlangen, door de leegte die men voelt als het leven iets buiten iemands bereik meesleurt, haastte hij zich voort. Zij was nergens te zien; een half uur bleef hij naar haar zoeken; toen wierp hij zich met zijn gezicht in het zand aan den rand der zee. Hij wist dat hij om haar te vinden slechts naar het station behoefde te gaan en te wachten tot zij terugkeerde van haar vruchtelozen zoektocht om met den trein naar huis te gaan; of dat hij zelf den trein kon nemen, zoodat zij hem vond als zij terug-

kwam. Doch hij bleef slap op het zand liggen, tusschen de onverschillige kinderen die daar met hun schopjes en emmertjes speelden. Medelijden met haar dolend figuurtje vermengde zich met het heftig bruisen van zijn bloed; want nu beheerschte hem de wilde aandrifft — al het ridderlijke, dat er in was geweest, was verdwenen. Hij verlangde weer naar haar, naar haar kussen, haar zacht, klein lichaam, haar overgave, heel haar heftig, warm, ongekunsteld gevoelsleven; verlangde naar die wonderlijke emotie van dien avond onder den appelboom; verlangde ernaar met een gloeiende intensiteit, als een faun naar de boschnymph. Het snelle klateren van het kleine, heldere forellen-beekje, de glans der boterbloemen, de rotsen der oude „wilde mannen”; de roep der koekoeken, het gekras der uilen; en de roode maan uit het fluweelen duister door de levende blankheid der bloesems spiedend; en haar gezicht juist buiten zijn bereik uit het venster, met dien starenden liefdes-blik er in; en haar hart tegen het zijne, haar lippen op de zijne, daar ginds, onder den appelboom — al die beelden bestormden hem. Toch bleef hij slap liggen. Wat was het, dat streed tegen zijn medelijden en dit koortsig verlangen en dat hem als verlamd in het warme zand gekluisterd hield? Drie blonde kopjes — een mooi gezicht met vriendschappelijke blauw-grijze oogen, een slanke hand die de zijne drukte, een prettige stem die zijn naam uitsprak — „Dus je gelooft in goed zijn?” Ja, en een atmosfeer als van een ouden, ommuurden Engelschen tuin met anjelieren en korenbloemen en rozen en den geur van lavendel en reseda — koel en blond, onberoerd, bijna heilig — alles wat hem sinds zijn jeugd was bijgebracht als rein en goed te beschouwen. En plotseling dacht hij: „Wie weet of ze niet weer langs het strand terugkomt en mij vindt!” en hij stond op en liep naar de rots aan het einde van de kust. Daar, met het schuim spattend op zijn gezicht, kon hij kalmer denken. Terugkeeren naar de boerderij en Megan beminnen in de bosschen, tusschen de rotsen met alles om ze heen vrij en in harmonie met hun liefde — dat, begreep hij, was onmogelijk, uitgesloten. Haar over brengen naar een groote stad om in een apartement of op kamers een wezentje op te sluiten dat zoo geheel bij de vrije natuur behoorde — de dichter in hem deinsde er voor terug. Zijn hartstocht zou slechts een zinneroes zijn, dra ontuchtig; juist haar eenvoud, haar gemis aan intellectueele kwaliteiten, zou haar in Londen tot zijn verborgen getrouwd speelpoppetje maken — meer niet. Hoe langer hij op de rots zat met zijn voeten bengelend over een groenachtige plas waaruit de zee terugliep, hoe duidelijker hij dat inzag; maar het was hem alsof haar armen en toen haar heele lichaam langzaam van hem wegzonken in den plas en zoo meegesleurd werden door de zee; en haar gezicht, dat naar hem opkeek, haar hopeloos gezichtje met de smeekende oogen en het donkere, natte haar — vervulde, vervolgde, martelde hem! Ten slotte stond hij op, klauterde de lage rots af en drong door in een beschutte rotskloof. Wellicht kon hij in de zee zijn zelfbeheersching herkrijgen — genezing vinden voor die koorts. Hij ontdeed zich van zijn kleeren en zwom in zee. Hij wou zich flink vermoeien, zoodat hij aan niets meer kon denken en zwom roekeloos, snel en ver; plotseling, zonder eenige reden, werd hij bang. Als hij het strand eens niet meer kon bereiken — als de strooming hem meesleepte — of als hij door kramp werd overvallen, zooals Halliday! Hij keerde om en zwom haastig naar land. De roode rotsen leken erg ver weg. Als hij verdronk, zouden ze zijn kleeren vinden. De Halliday's zouden het vernemen; maar Megan misschien nooit — ze lazen geen krant op de boerderij.

En hij hoorde weer de woorden van Phil Halliday: „Een meisje in Cambridge, dat ik bijna — Blij dat ik haar niet op mijn geweten had!” En in dat oogenblik van onberedeneerden angst zwoer hij, dat hij haar niet op zijn geweten zou hebben. Toen verdween zijn angst en hij zwom rustig terug, liet zich door de zon drogen en kleedde zich weer. Zijn hart schrijnde nog, maar niet meer pijnlijk; zijn lichaam voelde zich verfrist en koel.

Voor wien zoo jong is als Ashurst, is medelijden geen heftige emotie. En terug in Halliday's zitkamer, waar hij gretig at en dronk, voelde hij zich als iemand, die van een koortsaanval hersteld is. Alles leek nieuw en helder; de thee, het geroosterde brood, de jam smaakten bespottelijk goed; de tabak had nog nooit zoo lekker geroken. En op en neer loopend door de leege kamer, bleef hij soms staan om naar iets te kijken, of het aan te raken.

(Wordt vervolgd)

Foto Leo Hansen

FÆROSCH E JONGEDAMES

De Faeroer. Volk en Volkscultuur

III. (TYPE, KLEEDING, WONING, ZANG EN DANS).

U IT 25.000 menschen bestaat het volk der Færingers, een klein aantal, bij andere volken vergeleken, maar een volk dat bijzondere eigenschappen van lichaam en ziel bezit. Een mooi volk; vooral de mannen, de oude zoowel als de jonge, zijn statig van verschijning, slank, sterk, breed van schouders en smal van heupen, ze hebben een scherp blik, een fijne lenigheid en bewegelijkheid. Een van vader op zoon overgegaan gebruik, om tot zelfs centenaar-zware lasten aan een over het voorhoofd gespannen wollen band, waaraan paardeharen touwen bevestigd zijn, met de kracht van het hoofd en den nek op den rug te dragen — waarbij de schouders van allen druk vrij blijven, de longen niet beëngd zijn en de borst zich onbelemmerd kan verwijderen en de bewegingsvrijheid van de leden geen enkelen hinder ondervindt — heeft bij de Færingers de trotsche, opgerichte houding teweeggebracht, die zoo in het oog valt, evenals de, eveneens door deze gewoonte mooi ontwikkelde, krachtige nek der mannen. Met de zwaarste lasten beladen, springen zij met groot gemak, sierlijk en zeker, op de smalle rotspaden van hun eilanden van den eenen steen op den anderen, over kloven en rotsen, en beklimmen loodrechte bergwanden. ☒ Maar ook de vrouwen hebben welgevormde lichamen en regelmatige gelaatsrekken, ze maken een aangename, sympathieke indruk, ofschoon ze dikwijls schuer en meer teruggetrokken zijn. ☒ De meeste bewoners der Færøer hebben een uitgesproken Noordsch type, ze zijn lang, blond, langschedelig. Op de zuidelijkste eilanden, vooral op Suderø, vinden we echter naast dit type er een dat van geheel anderen aard is, tamelijk klein, zwart van haar, met dikwijls bruinige gelaatskleur en over het algemeen rondschedelig, zich kenmerkend door een levendiger temperament en meer practischen aanleg. Hier hebben we zonder twijfel te doen met de nakomelingen van Keltische bevolking, die zich misschien reeds vóór de Noordsche immigranten, waarschijnlijk echter in den Vikingtijd, op de eilanden gevestigd heeft. Tot in de 11e eeuw immers stonden IJsland en Ierland, waar de Noordsche Vikingen van de 8e tot de 10e eeuw vasten voet

hadden, in voortdurend verkeer met elkaar. Dat langs dezen verbindingsweg over de Ærkney- en Shetlandsche eilanden Kelten ook hun weg naar de Færøer gevonden hebben, schijnt niet zoo wonderlijk. Want onder de Noordsche heerschappij waren de Færøer geruimen tijd met de Shetlandsche en de Ærkney-eilanden onder één „lagmann” (man van de wet) vereenigd, die zelfs zijn zetel op de Shetlandsche eilanden had. Ook op laatstgenoemde eilanden treffen we beide typen aan, het Noordsche en het Keltische. Grimr, in de Færeyingasaga als eerste die land in bezit nam genoemd, heeft den Keltischen bijnaam Kamban, en het beroemdste Færingsche geslacht der Götuskeggja stamt af van den Dublin-koning Olav Hvite en de Noorweegsche hōvdingsdochter Aude. Vele Færøsche mannennamen (b.v. Dunaldur) en plaatsnamen (b.v. de beide Dimons, Dungsavík, Kartnansáir, enz.) hebben een Keltische wortel, en Keltische woorden in het Færøsch, evenals in het IJslandsch, toonen, dat de Færingers vroegtijdig wat akkerbouw en veeteelt betreft bij de Kelten in de leer gegaan zijn. Ook eenige volksgewoonten van de Færingers wijzen terug op Keltischen oorsprong. ☒ De Færing is, wanneer men hem wat nader komt, zeer openhartig, trouw en rechtschapen, maar hij blijft bij zijn eenmaal opgevatte meening, en zonder eigen inzicht, waarvoor dikwijls een langere bedenktijd gevraagd wordt om „er over na te kunnen denken”, is hij moeilijk tot iets te overreden. Bijzonder duidelijk komt bij den Færing het gemeenschapsgevoel aan den dag en de onomwonden hulpvaardigheid, — deugden, die de harde en gevaarvolle levensstrijd, waarbij de een zich geheel en al op de hulp, de trouw en het plichtsgevoel van zijn metgezel moet kunnen verlaten, zoo sterk tot ontwikkeling gebracht heeft. ☒ De afbeeldingen toonen ons het mooie costume der Færingers. Het nationale costume van de vrouwen was hoe langer hoe meer aan het verdwijnen, maar in den jongsten tijd, dank zij de pogingen van den leider der autonomisten Jóannes Patursson, die hartstochtelijk ijvert voor het bewaren van de oude inheemsche zeden en gewoonten, wordt het weer meer gedragen; de mannen houden echter nog grootendeels

vast aan hun mooie en doelmatige nationale kleding, de spitse, rood en zwart gestreepte puntmuts — bij ouderen en bij hen die in den rouw zijn is ze blauwzwart —, een kort, dik, bruin, meestal opengedragen wollen buis, dat er uitziet alsof het van laken is, met aan weerszijden 12 kleine glimmende knopen, en daaronder een fijn gebreid buis of vest; zwarte gespannen kniebroek, waarvan de metalen knopen aan de knieën (maar zelden dichtgeknoopt zijn; strak zittende bruine of blauwe wollen kousen (zooals ook de vrouwen dragen), die door bont geweven kousenbanden, onder de knie om het been geslagen, vastgehouden worden; schoenen, die uit één stuk geloid ossen- of lamsleer gemaakt zijn, dat over de teenen en de wreef en aan de hielen aaneengenaaid is en door witte wollen banden, kruiselings over den voet geslagen, bijeengehouden wordt. Deze schoenen worden in het water gedoopt en nat aangetrokken, opdat ze zich aan den vorm van den voet kunnen aanpassen. ☼ Bij feestelijke gelegenheden dragen zij een helrood, loden vest, dat aan den voorrand met ranken en bloemen van zijde in blauwe, zandgrijze en groene kleuren geborduurd is, een blauw buis, blauwe kniebroek, blauwe kousen en schoenen met gespen. De bruidegom draagt over zijn blauwe buis een lange zwarte jas zonder zakken of split met 6 zwarte zijden knopen, een kniebroek van zwart fluweel, witte kousen en een zwart zijden muts, met zwarte kant versierd. ☼ De kleding der vrouwen bestaat uit een blauw, rood of blauw met rood geruit gebreid jak met zeer korte mouwen, dat onder de borst met een snoer bijeengehouden wordt, een hel gebloemden schouderdoek met franje, op de borst met een filigrain-broche vastgehecht; een rok van thuis geweven stof met smalle roode en blauwe strepen; een bont zijden of wollen boezelaar, chocolade-keurige kousen en een klein, donker, zijden mutsje met een strik in den nek, en van keelbanden voorzien. De bruid draagt een zwaar, grasgroen, helrood of korenblauw zijden japon met lange mouwen, waarop onder de borst aan weerszijden twee of drie groote metalen filigrain-knopen zijn aangebracht; een zilveren ketting snoert het lijf over den witten borstdoek samen. Om de schouders is een breede kanten kraag gelegd en ook aan de mouwen van onderen hangen breede kanten over de handen heen. Een merkwaardige muts, „ring” genaamd, een breed zijden lint in de kleur van de japon, dat vóór om het hoofd gelegd wordt, maar van achteren niet geheel aaneensluit, en waaraan van boven rechtopstaande zijden lussen genaaid zijn, besluit als een bruidskroon de bruidsdracht van het meisje. De „ring” wordt door zijden linten bijeengehouden, waarvan de einden tot ver op den rug afhangen. Het haar wordt loshangend gedragen. ☼ Aan de natuur van het land ligt het, dat de Færingers een volk zijn, dat zich met een eenvoudigen levensstandaard tevreden stelt. Visch, lamsvleesch, zeevogels, bij tijden walvischvleesch, in verschen, gezouten of gedroogden toestand, en zeevogeleieren zijn de voornaamste voedingsmiddelen. Het land levert behalve aardappels slechts eenige soorten knolvruchten en heel weinig graan op, voornamelijk gerst. Iets opmerkelijks voor een eilandenvolk is het, dat de Færingers zoo afwerend tegenover den alcohol staan; de openbare verkoop is op de eilanden bij strenge wet verboden. Maar zelfs als ze eens dronken zijn, schijnt er bij hen geen sprake te zijn van vechtpartijen of nog minder van het steken met messen, en dat zeker niet, omdat het hun aan moed zou ontbreken, dien toonen zij, tot het drieste toe, op zee en op de rotswanden. ☼ Ofschoon in

Foto Leo Hansen

EEN TYPISCHE FÆROSCHÉ HOFSTEDÉ

den nieuweren tijd, voornamelijk in Thorshavn en de andere grootere plaatsen moderne houten huizen gebouwd worden, wonen de meeste Færingers, soms vier generaties als één familie bijeen, in hun oude, nauwe huizen, waarvan de zoogenaamde rookkamer („roykstova”) de grootste ruimte beslaat, slaap-, zit-, werkkamer en keuken tegelijk, en vroeger waarschijnlijk de eenige kamer van het huis. De muren van de rookkamer zijn van steen of aarde, de vloer van gestampt leem, hier en daar ook van planken. Nu is de rookkamer meestal van ramen voorzien, maar vroeger kreeg ze al haar licht en lucht alleen door het vierkante rookgat in het dak, waarover ter beveiliging tegen den regen een stuk dierenhuid gespannen was. De open stookplaats bevindt zich nu meestal in een schouw. De bedden zijn ingebouwd in bedsteden. Op het eind van de 17e eeuw begon men bij de rookkamer de „glaskamer” aan te bouwen, een ruimte van respectabeler aanzien, waarin men gasten ontvangt en feesten viert, voorzien van een zoldering en met lichtopeningen in de muren, waarin later de glasramen gezet werden, waarnaar de kamers haar naam kregen. Nadat de invoer van hout en balken mettertijd steeds gemakkelijker plaats had en groter werd, kregen ook rook- en glaskamer houten muren; glasramen en schoorsteen werden in de rookkamer aangebracht, zoodat deze dikwijls haar oorspronkelijk karakter volkomen verloren heeft. ☼ Bij de rookkamer sluit zich ook de stal aan, zoodat men het vee in zijn onmiddellijke nabijheid heeft. De huizen hebben op het land bijna uitsluitend, en ook in Thorshavn nog zeer vaak, een dak van berkenschors, waarop — genoegelijke aanblik — gras groeit, zoo weelderig soms, dat het gemaaid en als voer gebruikt kan

den nieuweren tijd, voornamelijk in Thorshavn en de andere grootere plaatsen moderne houten huizen gebouwd worden, wonen de meeste Færingers, soms vier generaties als één familie bijeen, in hun oude, nauwe huizen, waarvan de zoogenaamde rookkamer („roykstova”) de grootste ruimte beslaat, slaap-, zit-, werkkamer en keuken tegelijk, en vroeger waarschijnlijk de eenige kamer van het huis. De muren van de rookkamer zijn van steen of aarde, de vloer van gestampt leem, hier en daar ook van planken. Nu is de rookkamer meestal van ramen voorzien, maar vroeger kreeg ze al haar licht en lucht alleen door het vierkante rookgat in het dak, waarover ter beveiliging tegen den regen een stuk dierenhuid gespannen was. De open stookplaats bevindt zich nu meestal in een schouw. De bedden zijn ingebouwd in bedsteden. Op het eind van de 17e eeuw begon men bij de rookkamer de „glaskamer” aan te bouwen, een ruimte van respectabeler aanzien, waarin men gasten ontvangt en feesten viert, voorzien van een zoldering en met lichtopeningen in de muren, waarin later de glasramen gezet werden, waarnaar de kamers haar naam kregen. Nadat de invoer van hout en balken mettertijd steeds gemakkelijker plaats had en groter werd, kregen ook rook- en glaskamer houten muren; glasramen en schoorsteen werden in de rookkamer aangebracht, zoodat deze dikwijls haar oorspronkelijk karakter volkomen verloren heeft. ☼ Bij de rookkamer sluit zich ook de stal aan, zoodat men het vee in zijn onmiddellijke nabijheid heeft. De huizen hebben op het land bijna uitsluitend, en ook in Thorshavn nog zeer vaak, een dak van berkenschors, waarop — genoegelijke aanblik — gras groeit, zoo weelderig soms, dat het gemaaid en als voer gebruikt kan

Foto Leo Hansen

DE FÆROER. BRANDING

worden. ☞ Het oudste woonhuis op de Færøer is het reeds in ons vorige artikel vermelde „blokkamer”-complex van de hofstede van den koningsboer Jóannes Patursson, wiens naam vaak genoemd wordt nu in dezen laatsten tijd, waarin sprake geweest is van een volksstemming op de Færøer, die beslissen zou over de autonomie der eilanden of het blijvend verband met Denemarken. Deze blokkamer, met de jongere in Thors-havn de eenige in het land, behoort tot het oudste woonhuistype van de Færøer; reeds zes eeuwen trotseert ze den tijd, en de koningsboer die een wegens aardschuiving noodzakelijke restauratie met zorg uitvoerde, heeft voor dit huis als voor al het oude Færøsche volksbezit de grootste liefde en piëteit.

Van tulpen, hyacinten en narcissen

ALS er één woord is, dat de meest verscheiden gedachtenassociaties bij me opwekt, dan is het het woord „bloembol”. Geest en materie zijn hierbij zoo door elkaar gemengd, dat het moeilijk is wegwijs te worden in den chaos van gewaarwordingen, welke geboren werd. Dank zij het onderwijs, dat we indertijd op de lagere school mochten genieten, zal er wel ongeveer geen enkele Nederlander zijn, die bij het woord bloembol niet terugdenkt aan de 17e eeuw, bij welke herinnering karossen met vier paarden en duizelingwekkende geldsbedragen een voorname rol spelen. Zijn wij dat stadium gepasseerd, dan ziet de Nederlander, de rechtgeaarde Amsterdamer in het bijzonder, den Haarlemmerstraatweg voor zich, georneerd met bloemenbekranste wielrijders — in deze dagen zelfs met bloemomslingerde auto's, waarbij de narcissen in de eerste plaats worden mishandeld, die allen, na een woeligen tocht door de bollenvelden, bedwelmd door geur en kleur, waarvan de werkelijke schoonheid slechts

Foto Leo Hansen

DE FÆROER. VOGELROTS OP DEN GROOTEN DIMON.
INVALLEN VAN DEN NEVEL

Foto C. J. Steenberg

EEN MOOIE GROEP

vaag tot ze is doorgedrongen, zich naar huis haasten om daar de debatten tusschen de voor- en tegenstanders van „bollenveld”tochten in min of meer genoeglijk of fel krakeel voort te zetten. ☞ En daarom verheug ik me, dat er een derde mogelijkheid bestaat voor den leek om andere en betere herinneringen aan tulp, hyacint en narcis te bewaren, een mogelijkheid, waaraan in de groote steden de straatventers al sinds vele jaren trachten mede te werken door den kleurigen overvloed, die in ieder jaargetijde lentegevoelens in onze binnenkamers brengt. Deze derde mogelijkheid vond haar verwezenlijking in de smaakvolle tentoonstelling, welke in het Krelagehuis te Haarlem door de Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur te Haarlem werd ingericht. ☞ Hoog welst de zoldering van de zaal en het is of de hemel zelve zich huift over de oneindige verscheidenheid van kleuren daar beneden. Het is alsof we dolen langs de zonbeschenen paden van onwaarschijnlijke parken: alsof sluiers van geuren ons de werkelijkheid benemen. Tintelend als in een tropisch oerwoud rijzen er bloemen omhoog, statig, meedoogenloos, als de hoge Darwin-tulpen, als de pronkende hyacinten dit vermogen te doen, bescheiden, liefelijk weggedoken als crocussen en wilde narcissen zich plegen te vertoonen. Niets dan tulpen, hyacinten, narcissen breiden zich uit en geen oogenblik overkomt ons de tragische benauwing, welke de reeksen bollenvelden in de streek rondom Hillegom, Lisse soms oproepen. Waarlijk hier is 't de schoonheid, die zich openbaart, hier waar de natuur de kunst en de kennis op haar terrein toeliet, zonder erdoor te worden gehavend. ☞ Inderdaad hebben de organisatoren door deze expositie bereikt, wat ze beoogden. Immers hun doel was niet in de allereerste plaats de verkoop van bloembollen door de deelnemers aan de tentoonstelling aan het publiek, dat deze tentoonstelling bezocht. Reeds het tijdstip waarop de expositie werd gehouden, leende zich daarvoor niet. Ook de omstandigheid, dat het merendeel der inzenders alleen handelskweeker van bollen (niet van de bloemen) was en (of) groothandel in bloemen beoefende, bracht mede, dat het aanknoopen van relaties met particulieren en liefhebbers niet in de bedoeling der inzenders lag. Ten laatste was een zeer belangrijk deel der tentoongestelde bloemen getrokken uit de bollen van nieuwe aanwinsten waarvan de voorraad thans dus nog niet groot genoeg is om tegen de prijzen, die het publiek gewoon is te betalen, geleverd te worden. ☞ Maar het doel der organisatoren was om de kennis der bezoekers omtrent de bloembollenteelt en vooral omtrent die harer producten, welke zich voor vervoering in kas of kamer laten gebruiken, te vermeerderen. En dit doel is volkomen bereikt. Want het is voor den meest volkomen leek mogelijk vergelijkingen te maken tusschen de kleuren en vormen, de eigenschappen en eigenaardigheden van de talloze vertegenwoordigers van de sinds eeuwen beroemde Hollandsche bloembollen. ☞ Dit heb ik ondervonden, toen ik, rondgaande tus-

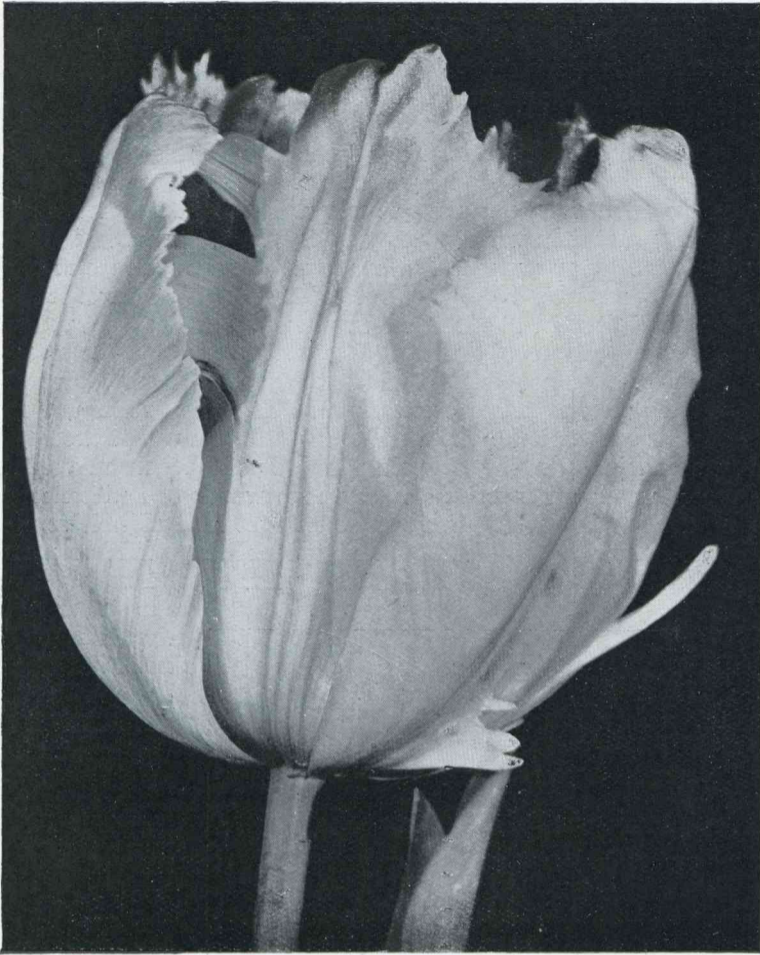

Foto L. Blok, Lisse

ENKELE TULP „SURPRISE”

schen de bloemenpracht, tevens werd ingewijd in de wijzen, waarop deze nieuwe soorten tot stand komen. Nieuwe tulpen, ze waren er in overvloed. Daar was de roode, witgevekte „Queen Flora”, afkomstig van de enkele tulp „La Reine”, waarvan een klein groepje simpeltjes tusschen zijn zoo voorname afstammelingen verscholen stond. Maar ook de dubbele tulp kan op machtig nakroost bogen: „Murillo” leverde „Peach Blossom”, de dubbele gele tulp „Mr. v. d. Hoeff”, een resultaat van hybridisatie. Hier kan de mensch door jarenlang geduld de natuur wijzigen: hybridisatie is niets anders dan kunstmatige bestuiving, een werk, dat pas na 18, 20 jaar de resultaten oplevert, welke de kweeker bij den aanvang der proefneming voor oogen stonden. Maar ook langs anderen weg kunnen nieuwe variëteiten worden verkregen. Hierbij echter is de natuur het meest daadwerkelijk bezig. Immers het gebeurt vaak, dat b.v. in een veld vol roode tulpen plotseling een of meerdere exemplaren een geheel andere kleur vertoont. De natuur herneemt haar rechten: het is als bij een oud geslacht, waarvan alle leden blauwoogig zijn, totdat opeens een nakomeling de donkere oogen van een verren voorvader vertoont. Zoo schiet een tulpenbol, die tot dan toe slechts roode bloemen droeg, plotseling roode en gele bloembladeren. Deze bollen worden dan tesamen op een andere plek bijeengeplant en door het zoogenaamde verlopen komt in dat groepje de andere kleur tot haar volledig recht. Zoo geschiedde b.v. bij de Darwintulp Bartigon Eros, bij den Prins van Oostenrijk, die verliep tot Prins Carnaval en deze weder tot Generaal de Wet, waaruit nu onlangs weder een tulp te voorschijn kwam, welke nog niet benoemd werd, maar als no. 43 op de tentoonstelling aanwezig was op den stand van C. Soeterman te Noordwijk. Al de tulpen, door deze firma ge-exposeerd waren in bakken gebroeid en leenden zich voortreffelijk voor een kunstzinnige en schoone expositie. Terwijl de exemplaren allen zonder uitzondering ongeschonden, evenwichtig waren opgebloeid in de bakken. ☞ De clou der tentoonstelling werd gevormd door de Mendeltulpen, een product van de kruising van de Duc van Thol tulpen met Darwins. Voorjaar 1909, dus 21 jaar geleden, bracht de hybridisator van de fa. E. H. Krelage en Zn. te Haarlem het stuifmeel van de groote, rijkgekleurde langstelige Darwins op den stamper van de nederige, vroegbloeiende Duc van Thol. Dat is 21 jaar geleden. Maar het is feitelijk een korte periode in de tot standkoming van een nieuw tulpenras. Want het zaad, dat door

hybridisatie wordt gewonnen, levert pas na zes jaar een klein bolletje, waaruit de eerste bloem te voorschijn komt. 1 Mei 1915 bloeiden dan ook pas de eerste zaailingen van de bovengenoemde kruising. De bloemen waren nog klein, de stengels dun, maar de kleuren waren volkomen verschillend van die der Duc van Thols. Toch waren de stengels reeds van een behoorlijke lengte, wel dun, maar stevig. En nu, na vele jaren van proefneming blijkt het, dat de Mendeltulpen alle kwaliteiten in zich vereenigen, welke ze bij uitstek geschikt maken om omstreeks Kerstmis en begin Januari geforceerd te worden, terwijl ze zulke lange stengels hebben, dat ze werkelijk als snijbloemen dienst kunnen doen. Vooral voor vroege forceering zijn ze buitengewoon geschikt. ☞ Ook nieuwe narcissen konden worden bewonderd, de Poetaz, een kruising tusschen trosnarcissen of tazetten, welke in het wild worden aangetroffen van de Canarische eilanden langs de kusten der Middellandsche Zee tot China en Japan en den poeticus-narcis (die men vindt in Pyreneëen, Alpen en Balkan) is een van deze. Daar deze echter geheel of nagenoeg onvruchtbaar zijn, zal in hetzelfde type niet zoo spoedig iets beters kunnen worden gewonnen en is derhalve voorloopig een eindpaal bereikt. ☞ Zoo concludeert Ir. A. F. de Graaff in zijn lezenswaardige beschouwing in den catalogus der tentoonstelling. Wel kunnen ze gemakkelijk gebroeid worden, zoodat de bloemen reeds in den winter kunnen worden gesneden. ☞ Nog een paar bijzonderheden: de N.V. van Tubergen bracht gekleurde fresia's, roomgeel, oranje, citroengeel, rose, alle teedere nuances, welke hen, die reeds de gewone crème-keurige fresia bewonderen, welke in hoofdzaak om haar aroom wordt gewaardeerd, stellig zullen veroveren. ☞ En de firma Ludwig & Co te Hillegom is erin geslaagd een zuiver witte amaryllis te kweken. Wonderlijk is 't te zien, hoe de bloem, die blakend het meest stemmig interieur pleegt te verzengen, hier een volkomen tegengesteld wezen vertoont, blank en rein als de leliën des velds. Waarlijk, toen ik deze tentoonstelling had bezichtigd, drong 't meer en meer tot me door, hoe de secretaris der Alge-

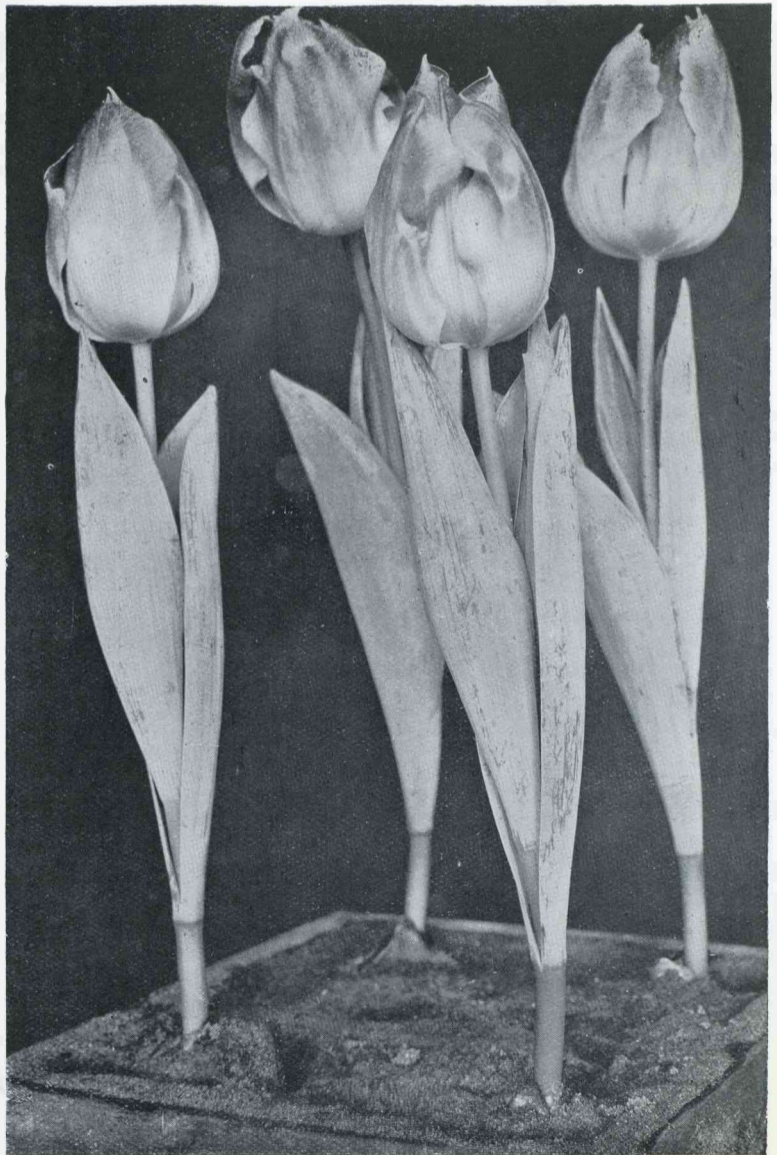

Foto L. Blok, Lisse

ENKELE TULP „PINK GEM”

meene Vereeniging voor bloembollencultuur gelijk had, toen hij schreef: Ieder Nederlander weet van onze nationale bloembollencultuur; hij is daar min of meer trotsch op. En zeker is het waar, dat vooral nu de Nederlandsche bloembollenkweker zijn landgenooten als propagandisten noodig heeft, nu sedert lange jaren de uitvoer van de miljarden bollen met allerhande moeilijkheden heeft te kampen, grootendeels veroorzaakt door de protectionistische handelspolitiek die in schier alle landen welke voor het verbruik van bollen in aanmerking komen, wordt gehandhaafd. ☞ En, zoo besluit de Heer Voors, de reclame — zoowel persoonlijk als onpersoonlijk — onvermoeid door de beoefenaren der cultuur gemaakt, wordt uit dezelfde chauvinistische mentaliteit in het buitenland steeds meer bemoeilijkt. In het eigen land is er gelukkig nog alle gelegenheid voor. Maar de enorme hoeveelheden bloembollen, die heden ten dage worden voortgebracht — van Dollard tot de Schelde — kunnen in het eigen land bij lange na niet verbruikt worden. De organisatie onzer bloembollencultuur is gebaseerd op afzet naar alle landen waar het klimaat de bolgewassen tot bloei wil brengen. Laten wij, Nederlanders, toch beseffen welk een belang er voor ons land met tulpen, hyacinthen en narcissen gemoeid is! Aan ons de taak om met Nederlandsche vindingrijkheid en zakeninzicht den naam van de Hollandsche bloembollen uit te dragen over onze grenzen, tot vermeerdering van de welvaart, tot voorkoming van malaise en tot verheffing van onze nationale bloembollenteelt. }

R. v. O.

Foto H. Schmidt

PLANTBARE BIBITS

De tabakscultuur op Sumatra

DE kleeren maken den man. En dit geldt ook voor de sigaar. Haar dekblad, dat buigzame, vaak als zijde zoo dunne omhulsel, dat de zoo zeer geliefde slang- of torpedovorm nauw omsluit, verhoogt haar smaak en maakt haar tot asch vergaan tot een waar feest voor het oog. Gij rookers, die ach zoo vele duizend malen met begeerige lippen de zoom van haar kleed gekust hebt en er in volle teugen van hebt genoten, weet gij waarmede uw harem zich steeds weer opnieuw kleedt? En gij, niet-rookers, gij asceten die de vreugden van het rooken niet wilt erkennen of zelfs die ondeugd gaarne den doodsteek zoudt willen geven, weet gij dan waar uw vijand zich bevindt? ☞ Hoe ongelooflijk het ook moge schijnen: bijna alle sigaren betrekken haar dekblad uit één land, het eiland Sumatra. Als het Westelijkste van de Groote Soenda-eilanden, van het Aziatische vasteland door de Straat van Malakka gescheiden, aan de andere zijde door den Indischen Oceaan omspoeld, is ons zijn ligging onder de equator nog uit onze schooljaren bekend: tropen, apen, tijgers! Op dit groote, langgerekte eiland, dat tot het Hollandsche koloniale bezit behoort, ligt aan de oostkust een naar verhouding klein gebied, Deli, Serdang en Langkat omvattend, met Deli als centrum, dat aan de tabak den wereldnaam Deli-dekblad of Sumatra-tabak gegeven heeft. De dekbladen worden in milliarden ten behoeve van de geheele wereld geproduceerd. ☞ Er zijn reeds vele pogingen in het werk gesteld om dit monopolie van Sumatra omver te werpen, b.v. in Kameroen, onder

dezelfde hemelstreken gelegen, met hetzelfde klimaat en dezelfde bodemgesteldheid, maar totnutoe zonder blijvend succes. Voor meer dan 60 jaren kwamen als eerste pioniers Duitschers, Zwitsers en Hollanders in het land. Ze vonden een kleine, trage Maleiersbevolking, een land geheel met oerwoud bedekt, uitgezonderd de kleine dorpjes; zij verwierven landbouwconcessies en begonnen onder zeer moeilijke omstandigheden het oerwoud te verwijderen en maakten een aanvang met het verbouwen van tabak. Tegenwoordig bevindt zich daar waar „The big four”, de vier groote maatschappijen: Deli, Senembah, Deli-Batavia en Arensburg bijna uitsluitend het dekblad produceeren, haast geen oerwoud meer. En toch begint iedere plantperiode — eenmaal per jaar — met het kappen van het jonge, achtjarige, statige woud. Dit is een karakteristiek van de tabaksverbouwing op Sumatra: ieder tabaksveld wordt eerst na 8 jaar weer bebouwd. In de achtjarige rustpoos ontstaat weer een bosch en vormt de bodem een nieuwe humuslaag. Zoo wordt een uitputting van den bodem vermeden en een ongeveer gelijkblijvende kwaliteit van de tabak beoogd. Dat slechte en goede oogsten voorkomen hangt alleen af van het weer en andere gevaren

die de plant en het blad kunnen bedreigen. ☞ Het gevelde hout wordt in hoopjes neergelegd of in rijen opgestapeld en wanneer het voldoende droog is, wordt het verbrand. Gelijktijdig met het kappen, vaak ook reeds eerder, wordt het stuk grond voorzien van een net van afwateringskanalen. Nu begint de zware arbeid, het „tjangkolen”, omspitten van den bodem. De grond wordt

met het houweel (tjangkol) tot op anderhalven voet diep omgewerkt en de hinderlijke boomstronken en wortels worden verwijderd. Het is verbazingwekkend hoe de koelie dit werk doet: dag na dag, van 's morgens 6 uur tot 's middags vijf, met anderhalf uur middagpauze, zwaait hij in de gloeiende zonnehitte het houweel boven zijn hoofd, houdt in den grond en werkt zoo in gelijkmatig tempo de vaak zeer harde aarde om. ☞ De koelie, geïmporteerd arbeider uit China of Java of van de overbevolkte eilanden ten oosten van Sumatra, werkt in „contract”, een systeem dat tegenwoordig als slavernij vaak wordt bestreden. Dertig of veertig koelies werken onder toezicht van een Chineeschen opzichter (tandil) of van een Javaan (mandoer). Deze staan weer onder een Europeaan, den assistent, die in het Maleisch „kleine heer” heet, in tegenstelling met „grootte heer”, den administrateur der onderneming. De gongangstaal tusschen Europeaan en koelie is het kust-Maleisch, dat overal in de Soenda-Archipel gesproken wordt. ☞ Op het sterkste, gezondste deel van den bodem worden de zaadbedden in grooten getale aangelegd, het zaad uitgezaaid en ter beschutting tegen sterke regen en felle zon van kunstige daken, vervaardigd van het „atap”blad der nipapalm of van „lalang” (hard hoog gras) voorzien. De grootste zorg wordt nu besteed aan de ontwikkeling van de jonge planten. Wee den assistent, den opzichter, den koelie, wien slechts de kleinste onachtzaamheid ten laste gelegd kan worden. Het heilige onweer komt van boven neer en liep vroeger voor den koelie meestal op slaag uit. De ergste vijand van de jonge plant steekt in den grond, de slijmziekte, een

Foto H. Schmidt

EEN PLANT VOOR ZAADWINNING
UITGEZOCHT

bacill, die reeds heele tabaksvelden vernietigd en voor tientallen jaren geïnfecteerd heeft. Waar in een zaadbed een ziek plantje ontdekt wordt, wordt onmiddellijk het heele bed vernield. Alleen zeer gezonde, werkelijk krachtige jonge planten (bibit genoemd) mogen uitgeplant worden. Zoodra het zaad is opgekomen en bladen ontwikkelt, wordt de plant besproeid met een oplossing van loodarsenaat als beschutting tegen de vraatzuchtige rupsen van de nachtvinders. Gaasluiers spant men over de bedden om de nachtvinders te weren en te voorkomen dat zij hun eieren onder de bladeren leggen. Maar dat helpt allemaal niet: de rups is er toch. Bed voor bed moet daarvoor worden afgezocht. Nu zijn de bibits zoo ver dat ze uitgeplant kunnen worden. De gaten voor de planten zijn van te voren precies op afstanden van $1\frac{1}{2}$ voet gemaakt, met

guano gemest en begoten en daarin komt dan tenslotte de jonge plant. Zoo plant iedere koelie per dag 800 à 1000 bibits, daarna begiet hij ze nog eens. Iedere koelie heeft zijn eigen zaadbedden en zijn eigen veld, waarvoor hij van begin tot einde zorg draagt. Wanneer hij er niet mee klaar komt, krijgt hij hulp, maar die moet hij zelf betalen. In ca. 30 dagen moet hij zijn veld beplant hebben met 18000 planten. Het planten is begonnen en nu breekt de zenuwachtigste tijd aan. Nu komt het er op aan, dat het weer gunstig blijft. Vandaag geplant en morgen regen erop, dan zou alle moeite tevergeefs gedaan zijn en moet nog eens geplant worden. Het beste is droogte bij het planten. Na 3 à 5 dagen worden de planten rondom met aarde opgehoogd. Ze staan in twee rijen, rechts en links van deze wordt de aarde uitgegraven en om de planten neergelegd. Zoo ontstaan de groeven en daartusschen verheven, zooals op hooge aspergebedden, de dubbele rij der tabaksplanten. Later wordt nog eens meer opgehoogd. Intusschen heeft de plant zich met haar hartwortel diep in den grond vastgehecht en wacht op regen. Wanneer er nu een stevige tropenregen van 40—50 mM. komt, dan ziet men de tabak als 't ware groeien. Wisselt een lange droogte af met sterke regenbuien, dan staat de tabak al gauw als een bosch, meer dan 2 M. hoog. Maar o wee als de regen met storm gepaard gaat. De bladeren worden door de zware druppels aan flarden geslagen. Of er komt een wervelwind en breekt duizenden planten en werpt ze om. Dan is er niets meer te oogsten. Bij den strijd tegen het weer voegt zich dan nog de vertwijfelde kamp tegen de rupsen- en luizenplaag. De kleine tabak besproeit men met loodarsenaat, de groote strooit men Schweinfurtergroen in 't hart, d.w.z. boven in de kroon. Daarenboven wordt iedere plant en ieder blad elken dag op rupsen en rupsennesten onderzocht. Dit wordt gedaan door vrouwen, kinderlooze Maleiers en Batakkers en dit werk kost een enkele onderneming bij iederen oogst duizenden guldens. Ondertusschen begint de oogst reeds. De allereerst geplante tabak is zoo ver, dat de onderste 2—4 bladeren, het „zandblad”, geplukt moeten worden. De tabaksboom, de technische uitdrukking wordt afgeleid van de statige plant met krachtige stam, groeit door en dan worden achtereenvolgens van onder af de bladeren geoogst: „Voetblad” (14 stuks), „middelblad” (6 stuks) en „topblad” (4 stuks). Mooie, sterke boomen met lange en breede bladeren worden als zaadboomen slechts ten deele geplukt en op bijzondere wijze behandeld. Haar bloesemkroon wordt door een gazen sluier die aan een langen bamboestok hangt, voor vreemde bestuiving behoed. Op deze wijze wordt een bepaalde tabakssoort constant gehouden. Bij kruising wordt kunstmatige bestuiving gebruikt. De volgroeide tabaksboom bereikt een hoogte van meer dan 2 M., mammoetboomen van meer dan 6 M. hoogte geven bij hun meerdere quantiteit echter niet de gewenschte kwaliteit. De als rijp geplukte groene bladeren — een leek zou „rijp” groen en „onrijp” groen nauwelijks van elkaar kunnen onderscheiden — worden in draagkorven gelegd en dan in de reusachtige droogschuren gebracht, waarvan de buitenmaten in doorsnede voor de hoogte ca. 16 M., voor de breedte 22 M. en voor de lengte 64 M. bedragen. Hier worden de tabaksbladeren met de steel aan een lijn geregen, zoodanig dat er telkens twee afwisselend met de voor- of achterzijde tegen elkaar hangen. Tachtig aaneengeregen bladeren bindt de koelie aan een bamboestok en hangt die in de zoogenaamde kamers van de droogschuren. Die kamers worden van boven naar onderen gevuld. Zoo hangt de tabak te drogen. Is zij goed droog, dan worden de stokken uit de kamers naar beneden gehaald en 's avonds ('s nachts) wanneer de tabak vocht tot zich heeft genomen en niet bros is, wordt zij in bundels in korven verpakt

Foto H. Schmidt

DE KOELIES BIJ HET PLANTEN

HAMELN. HEILIGE GEESTSTRASSE MET KIJKJE OP HET RATTENVANGERSHUIS

en met ossenkarren of veldspoorbanen in de gistschuur gebracht. Deze ligt meestal in het centrum van de onderneming, op het emplacement waar de administrateur woont en waar zich het kantoor, eenige permanente assistenthuizen en koelie-verblijven (pondoks) bevinden. De aankomende tabaksbundels worden uitgepakt en als zand-, voet-, middel- of topblad in stapels gelegd. In de stapels wordt de tabak warm: zij begint te gisten. In iedere stapel steekt een thermometer in een lange bamboehuls, de stijgende temperatuur wordt nauwkeurig gadeslagen en op een tabel aangeteekend. Zij mag, al naar het noodig is, tot 58° C. stijgen. Wordt een stapel te heet, dan moet hij omgedraaid worden, dat geschied tot vier maal toe, tot de tabak uitgestikt is. Nu begint het sorteeren, nadat van tevoren reeds

de bundels naar zandblad 1, 2, 3, voetblad, middel- en topblad overgesorteerd waren. Vrouwen en koelies sorteeren. Iedere bundel (40 bladeren) wordt losgemaakt en ieder blad naar zijn kleur bekeken (licht, vaal, bruin in nuances) en ook naar zijn gesteldheid (of het geheel weinig aangevreten of sterk beschadigd is) en tusschen de daarvoor bestemde staafjes gelegd; zoo ontstaan ca. 18 à 20 afdeelingen. Achter iederen sorteerder zit zijn helper, die de gesorteerde bladeren weer bundelt; daarbij houdt hij de gelijke lengte in het oog en legt die samen. De bundels die klaar zijn, worden door den sorteerder in de ontvangkamer bij den ontvang-assistent gebracht; die ziet de gesorteerde bundels na, of zij goed gesorteerd zijn of nogmaals gesorteerd moeten worden, en hij bepaalt tot welke kleurklasse de bundels behooren. Vanuit de ontvangkamer worden dan de gelijke soorten opnieuw opgestapeld: zij worden niet meer warm, daar zij uitgestikt zijn; zij worden van boven afgedekt en zijn voor de verpakking gereed. Deze geschiedt in balen van 80 KG.; ze worden geperst en in matten genaaid, van een nummer en merk-etiket voorzien en zijn klaar voor verschepping. Van de haven van Belawan vaart alle tabak op Hollandsche en Duitsche schepen naar Amsterdam, de grootste tabaksmarkt ter wereld en brengt bij haar verkoop in de tabaksbeurs ieder jaar woeste stormen teweeg, men vecht om de tabak, onverwacht hooge of lage prijzen, groote verrassingen voor de op tantième rekenende planters. En dit alles om het dekblad van de sigaar, om de Sumatra-tabak.

H. SCHMIDT

Hameln, de rattenvangerstad

IN het jaar 1284 werd Hameln door een ernstige rattenvlaag geteisterd. Vergeefs waren alle middelen, die men aanwendde. De burgerij was ten einde raad. Toen meldde zich bij het stadsbestuur een geheimzinnig man, „ein Piper mit allerlei Farve bekleidet“, met spitsen baard en lange snor. Hij beloofde de stad van de rattenvlaag te verlossen, doch slechts tegen een bepaald loon. De vroede vaders stemden toe en de pijper begon, al spelende op zijn fluit, een rondgang door de stad te maken. De ratten stroomden toe uit de huizen en kelders; uit alle straten en stegen kwamen ze te voorschijn. Ze volgden den fluitspeler, betooverd door zijn spel. En de fluitspeler lokte hen in den dood in de golven van de Weser. Toen hij echter om zijne belooning kwam, werd hem die onder allerlei voorwendsels geweigerd. De rattenvanger zon op wraak en op een Zondag onder kerktijd liet hij weer zijn fluit weerklinken. Maar ditmaal gold het geen ratten: de kinderen waren het, die hij zocht te verleiden. Honderd dertig kinderen volgden hem; zij werden ontvoerd in de nabijzijnde bergen en nooit werd van hen meer iets vernomen — aldus luidt de sage, waaraan Hameln voornamelijk zijne bekendheid te danken heeft! Het rattenvangerhuis is nog steeds het bekendste punt van de stad.

Hier rijden de vreemdelingen met auto of touring car voor en van hier uit beginnen ze hun ontdekkingsstocht door de straten der romantische oude stad. Veel is in Hameln nog ongeschonden bewaard gebleven, geheele rijen van huizen staan daar nog uit de middeleeuwen. Andere gebouwen getuigen van den hoogen bloei, die hier de bouwkunst tijdens de renaissance nam: spreekt men zelfs niet van „Weserrenaissance“? De geschiedenis van Hameln gaat terug tot op het jaar 780, toen ter plaatse, waar eene doorwaadbare plaats in de rivier een gunstige doorgang bood voor den ouden handelsweg van den Rijn naar de Elbe, een klooster werd gesticht, gewijd aan St. Bonifacius, de tegenwoordige Bonifacius-kerk. In 1200 werd de hier ontstane nederzetting door muren versterkt. De Weser werd door beeren opgestuwd,

Foto Bücher-Busch

HAMELN, WEZERSTRASSE

om de stadsgrachten bij gevaar te kunnen laten volloopen en tevens om de talrijke maalterijen op gang te brengen. Hameln voert nog heden ten dage een molensteen en een molenijzer) — (in zijn wapen. Na zwaren strijd tegen geestelijke en wereldlijke heerschers veroverde de stad hare vrijheid. In de late middeleeuwen was Hameln dank zij de bloeiende Weserscheepvaart tot eene welvarende handelsstad geworden van welker rijkdom nog heden de omstreeks 1600 ontstane specimen van Weserrenaissance getuigen. Door den 30-jarigen oorlog ging de stad in welstand sterk achteruit, doch het begin der 18de eeuw bracht dank zij het goede beheer der hannoversche vorsten, die een sluis en een nieuwe brug lieten bouwen en tot de textielnijverheid den grond legden, weer nieuwen bloei. De 7-jarige oorlog verwoestte weer alles en na de vernederingen van den Franschen tijd bleef Hameln een rustig, stil provinciestedje. Het is eerst sinds de 2de helft van de 19e eeuw, dat Hameln weer is gaan opleven; het oude bedrijf, de maalterij, is in de reusachtige Wesermolens tot nieuw leven gewekt. Met 27000 inwoners is de stad nu terecht te beschouwen, economisch en cultureel, als de hoofdplaats van het Weserland. — Buiten de oude stadsmuren is veel bijgebouwd, maar daarbinnen kan men zich hier en daar in de middeleeuwen terug verplaatst wanen. Doordat de zijstraten niet recht tegenover elkaar op de hoofdstraat uitmonden en de afsluiting der hoofdstraten op hare beurt door vooruit-springende gebouwen of kerktorens gevormd wordt, ontstaan er overal kijkjes van intieme geslotenheid. De straten op zichzelf bieden door de vooruitstekende bovenverdiepingen, de hooge, schuine daken, de trapgevels, de krommingen en plein-achtige verbredingen een architectonisch levendig en boeiend beeld. De gevels op zichzelf zijn ook het bekijken waard. Daar is allereerst het rattenvangerhuis in de Osterstrasse, de hoofdstraat van Hameln. De met zandsteenornament overrijke versierde gevel, een pronkjuweel van Weserrenaissance, dateert van 1602. Door het smalle straatje langs het huis werden de kinderen ontvoerd, zooals men dat op den zijgevel kan lezen: „Anno 1284. Am dage johannis et pauli. war der 26 juni. durch einen piper mit allerley farve bekleidet. gewesen CXXX kinder verledet. binnen Hameln geborn. to calvarie biden koppen verloren”. (Koppen is de naam van een berg). De steeg heet sinds dien ongeluksdag: Bungelose (trommel-toonlooze) Gasse, daar er geen muziek in klinken mag. — In de Osterstrasse vinden we nog eenige hoofdmonumenten uit Hameln's bloeitijd: het museum, ook in renaissancestijl uit het jaar 1589. Prachtig is hier de erker, rustiger en minder overladen dan het rattenvangerhuis. Daarnaast het Stiftsherrenhaus, dat uit eene vroegere periode stamt en voornamelijk uit hout bestaat. Vooruit zien we den zijgevel van het Hochzeitshaus, dat de Osterstrasse afsluit. In de onderste verdieping was vroeger de apotheek, waar de uitvinder van de morfine, Sertürner, woonde. In de middelste verdieping vond men zalen, waar feesten en bruiloften gehouden werden, terwijl de bovenste verdieping als wapenmagazijn in gebruik was. Naast het Hochzeitshaus de Bäckerscharren met het opschrift:

Aus gottes reicher Milde hat
der Bäcker Brot und Brot die Stadt

en daar naast het raadhuis, een eenvoudig barok gebouw, dat na den 7-jarigen oorlog gezet werd. Zoo is er in de Osterstrasse bijna huis aan huis wat belangrijks te zien! Slaat men het straatje langs het Hochzeitshaus in, dan kan men daar aan den gevel van een onaanzienlijk huisje een gedenksteen vinden, die het volgende (gelukkig)! niet alledaagsche feit in herinnering brengt:

„Alhier ein Bürger Thiele Römer genannt
Seine Hausfrau Anna Breyers wohl be-
Als man zaehtle 1600 Jahr [kannt
Den 9ten Januar des morgens 3 Uhr war
von ihr zwey Knäbelein und fünf Maede-
Auf eine Zeit geböhren sein. [lein
Haben auch die heiligen Tauf erworben
Folgende den 20ten 12 uhr seelig gestor-
Gott wolle ihn geben die Saelligkeit [ben
die allen Glaebigen ist bereit.”

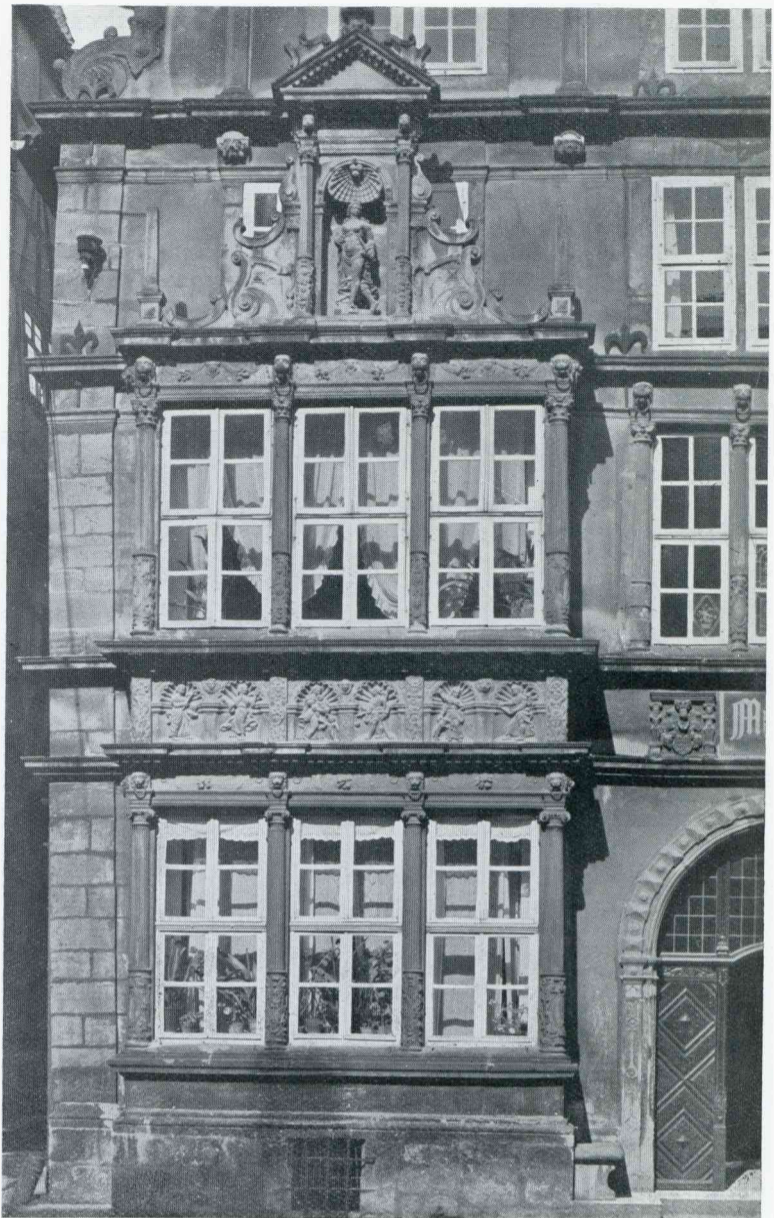

Foto A. Renger-Patzsch

HAMELN. MUSEUM AUSLUCHT 1576

Op den steen ziet men een heele familie knielend afgebeeld onder het kruis; de zevenling, stijf ingerold, als koekjes op een bakblik naast elkaar, vijf groote en twee kleine bakerlingen! De meisjes waren dus blijkbaar het beste uit de kluiten gewassen! — Het tegenoverliggende pleintje, de Rossmarkt,

HAMELN. BÄCKERSTRASSE

aan den voet van de Nicolai Kerk is stil en romantisch; een paar iepen staan er te droomen. Het is opmerkelijk, hoe nergens de middeleeuwsche stedebouwers een plekje voor groen hebben opengelaten. Oog voor lijn en kleur hadden ze toch zeker! Hoe geestig pinken de kleine raampjes, hoe beschuttend stijgen de hooge dagen op! De huizen waren in allerlei frissche kleuren geschilderd, rose, licht geel, groen en het bindend balkenwerk donkerbruin of zwart geteerd. Dwaal door de straatjes en duizend motieven kunt ge waarnemen voor schets of (desnoods) fotografie: hier een paar fel rood plekkende geraniums tegen het donker verweerde snijwerk van een raamlijst, ginds de gewelfde ingang naar een binnenplaatsje, waar een paar wagens opgeborgen staan. Elders weer treft de geloovige eenvoud van een vrome spreuk of de sierlijke lijn van een ijzeren uithangbord of lantaarn.

HELENE MULLER MASSIS

De schrik der zee-holen

6) DOOR

CHARLES G. D. ROBERTS

HAASTIG gaf hij met zijn linkerhand het signaal het touw te vieren; en, schoon met moeite door den greep om zijn arm, gelukte het hem tezelfder tijd het einde van den vangarm die zich aan zijn been had vastgezogen, af te snijden. Bliksemsnel nam hij het mes over in zijn linkerhand, sneed zijn rechter arm vrij en sprong terug in de deurpost. ⚡ Jan's idee was dat hij, door binnen de kajuitdeur te blijven, kon voorkomen dat hij door de kronkelende armen werd omstrengeld. Hij wist dat hij in de open lucht spoedig zou zijn omwikkeld en verpletterd en opgeslokt in den muil van den reusachtigen inktvisch. Maar in de nauwe deuropening kon hij door vlug en handig manoeuvreeren met zijn mes wat uitrichten. Hij bereikte de deurpost. Hij kwam er zelfs doorheen. Maar toen hij er door ging bemerkte hij tot zijn schrik dat de dikke stomp van den arm waar hij den top van had afgesneden achter hem naar binnen schoot en voelde hij hoe deze hem met zijn grootere en onontkoombare zuignappen midden op de borst vastgreep. Huiverend sneed hij de noodlottige zuigkleppen met één langen meszwaai los; toen wendde hij zich bliksemsnel om ten einde een valen top af te snijden die zich aan zijn helm had vastgezogen. ⚡ Jan was nu heel blij dat hij binnen den nauwen deurpost was gekomen. Schijnbaar zonder eenige aandacht te schenken aan het hakken en kerven op enkele hunner, schoten nu alle tien de krioelende afgrijselikheden op de deuropening toe. Jan's mes hakte naar alle kanten; maar niet zoo dra had hij een greep los gemaakt of twee andere paktten hem beet. De verminkte vangarmen waren nog vreeselijker door dat hun zuignappen grooter waren; en doordat ze zelf zoo dik en moeilijk door te snijden waren. Al ras hadden drie van die duivelsche dingen houvast gekregen op zijn rechter been vlak onder de knie en begonnen zij hem de deur uit te trekken. Jan hakte er zoo hard hij kon op los, maar zonder veel resultaat; want op hetzelfde oogenblik maakte een andere vangarm zich meester van zijn arm onder den elleboog. Hij had nog juist den tijd

het mes over te nemen in zijn linker hand en de deurpost te grijpen, toen hij voelde hoe zijn helm hem bijna van het hoofd gerukt werd. Tegen dien greep dorst hij niets uitrichten uit vrees dat hij tezelfdertijd de luchtbuis die zijn longen voedde door zou snijden en zou verdrinken als een rat in een hol. Het eenige dat hij doen kon, was zich vast te klemmen aan de deurpost en woest er op los te snijden waar hij kans zag een vangarm te bereiken. Hij rekende zoo, dat als hij zich die van het lijf kon houden, hij dan den arm bereiken kon die zich aan zijn helm had vastgezogen door zich op zijn rug te werpen en hem zoo binnen het bereik van zijn oogen en zijn mes te brengen. Juist op dat oogenblik, toen de druk op zijn nek ondragelijk begon te worden, voelde hij zijn hoofd plotseling vrij komen. Een der groote zuignappen had

het glas van de electriche lamp stuk gedrukt en de geladen draad gegrepen. Blijkbaar vond het dit gevoel lang niet lekker, want het liet ze dadelijk los en hechtte zich vast aan Jan's linker arm. ⚡ Die greep maakte hem bijna weerloos door dat hij niet langer met beide handen zijn mes kon hanteeren. Hij voelde hoe hij langzaam bij zijn rechter been de deur werd uitgesleurd. Zich zoo veel mogelijk achterover en achter de deur werpend, kreeg hij vaster houvast en kon ook zijn mes met meer effect hanteeren. Hij nam zich voor te vechten zoolang hij nog adem in zijn lijf had, maar hij begreep dat hij ten slotte het onderspit zou delven. Hij voelde niet zoo zeer de vreeze des doods zelf. Daarvoor had hij den dood te vaak en te kalm in het gelaat gezien. Maar heel zijn ziel en gemoed walgden van de wijze waarop hij den dood zou ingaan. En de gedachte daaraan werd vergerd door het gezicht van wat nu voor hem verscheen. Een reusachtig, gezwollen, melaatsch-uitziende massa, vaal en gevlekt kroop over de verschansing. Twee groote ovale lenzen van diep zwarte kleur, dicht bijeen geplaatst, staken uit aan den voorkant van die massa, juist bij de plaats waar de vangarmen begonnen. Die reusachtige, angstwekkende, uitdrukkinglooze oogen waren op hem gericht. Het monster kwam aan boord om te zien

Foto L. Blok, Lisse

ENKELE TULP „OLYMPIA“

wat voor schepsel het was dat hem zoo veel moeite veroorzaakte. ⚡ Jan zag in dat de strijd niet lang meer kon duren. Doch die gedachte ontzenuwde hem niet. Integendeel, zij bracht nieuw vuur in zijn bloed en in zijn spieren. Door met alle kracht te rukken, gelukte het hem met het mes den vangarm te bereiken, die zijn rechterarm omknelde. De vrijheid die hij toen voelde was als nieuw leven in zijn aderen. Vlug zwaaide hij het mes links en rechts, zoodat hij in staat was zich bijna geheel in de kajuit terug te trekken vóór de kronkelende afgrijselikheden hem weer te pakken hadden. Maar inmiddels was het reusachtige lichaam van het monster op het dek geklommen. Die twee ontzettende oogen kwamen steeds naderbij; en daaronder zag hij den slijmerigen bek in afwachting van het lekkere hapje open en dicht gaan. ⚡ Toen welde een soort van waanzin op in Jan's overspannen hersenen. Nieuwe kracht scheen door zijn aderen te stroomen alsof er niets bestond dat voor hem onmogelijk was.

(Slot volgt)